

**Folkhemmet under tryck:
Kulturkanon i skuggan av ett splittrat Sverige**

Lars Trägårdh
Uppsala universitet

Skolchefskonferens 28–29 maj 2026
Stockholm
29 maj 2026

Den historiska rörelsen

Från kanon till förvirring

Fas 1: 1809 till 1962

**Från existentiell kris till folkhem
Historia som redskap; Medborgarskap som mål**

Fas 2: 1962 till 2015

**Uppbrottet
Modernism, Internationalism, Multikulturalism
Skolan: Bildningen och kunskapens nedvärdering**

**Fas 3: Konsekvenserna
Tillits- och Trygghetskris**

**Fas: 4: 2024.... ?
Gemenskapstankens återkomst?**

Fas 1:

En gång hade vi en kanon

1809 till 1962

Från existentiell kris till folkhem

Historia som redskap; Medborgarskap som mål

**Efter krisen 1809:
Svenska medborgare i en svensk nationalstat**

Götiska förbundet och den Geijerska berättelsen

Ting, lagbunden ordning, frihet

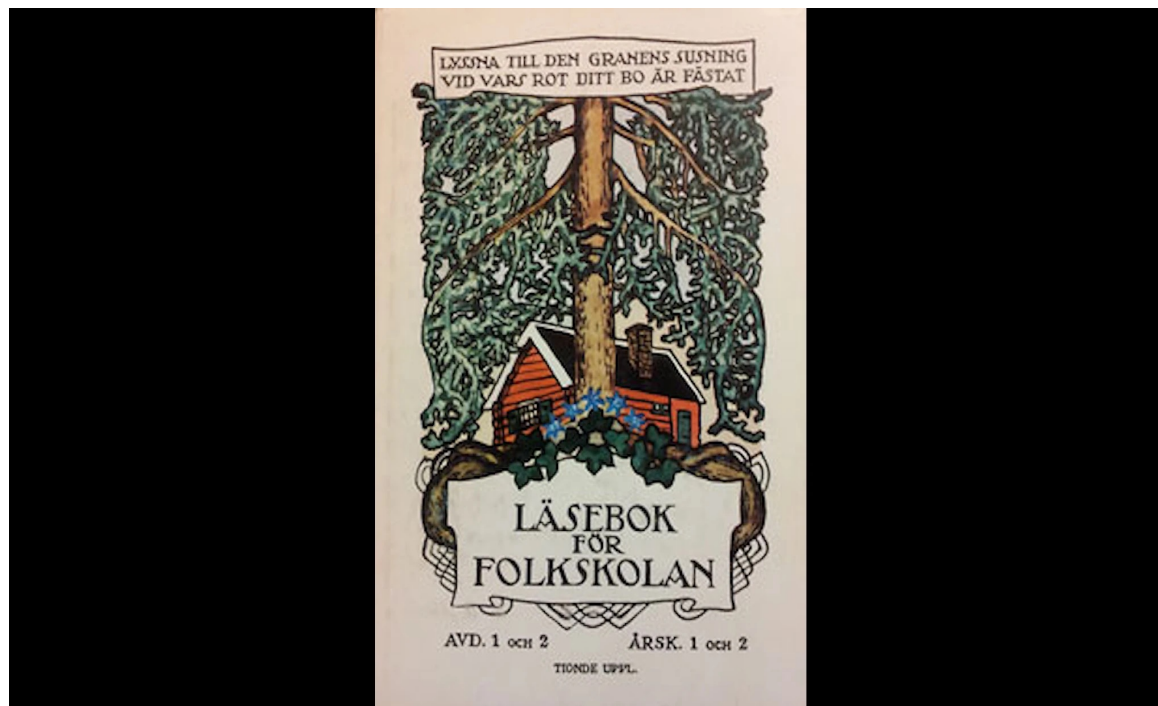
Folkbildning underifrån

Folkskola ovanifrån

En kanon för Sverige: Demokrati och Nationalstat

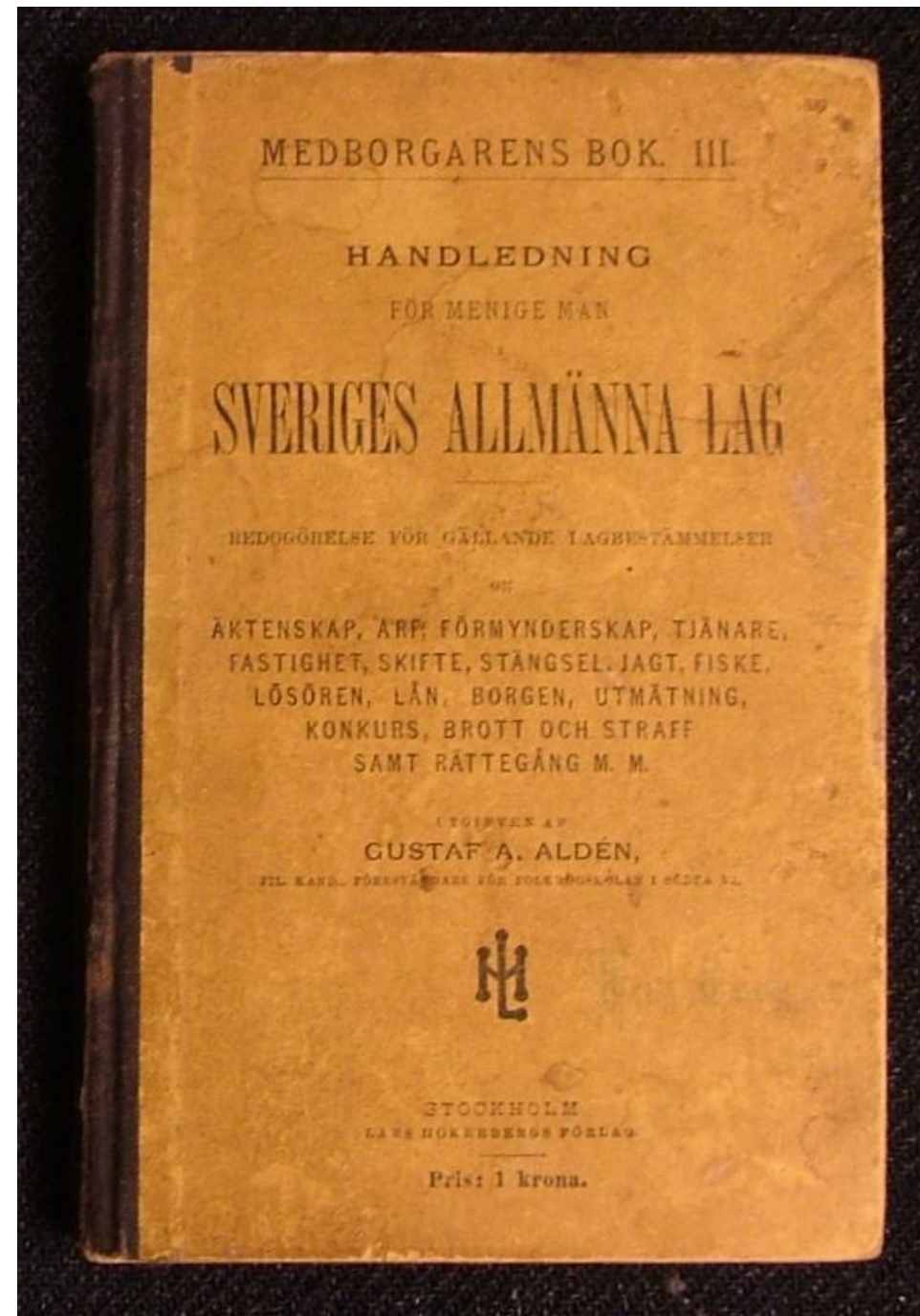
Läsebok
För
Folkskolan

1868-1951

Att fostra medborgare:

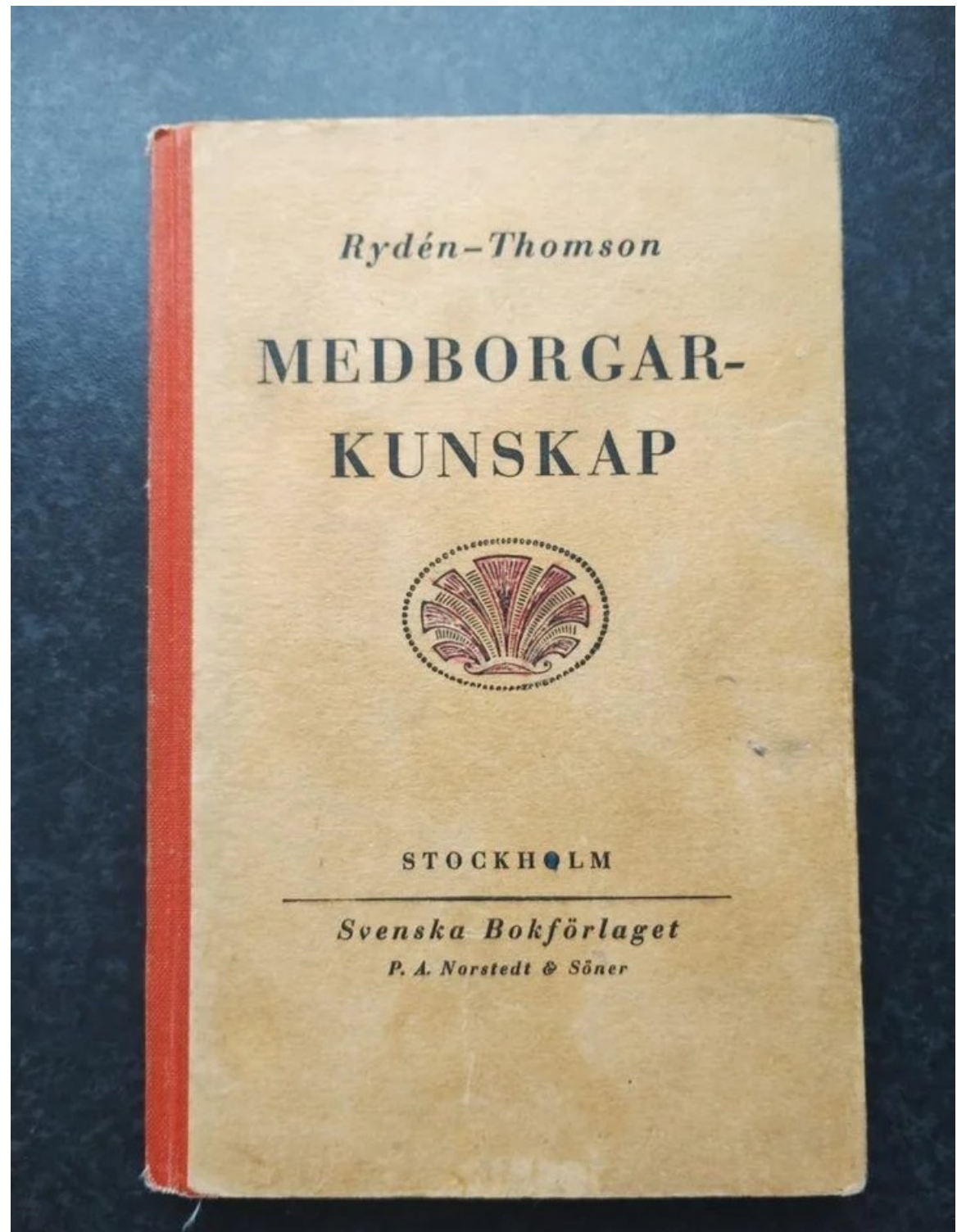
**Gustaf A. Aldén
Medborgarens Bok
1884**

**Från Katekes
Till Medborgarkunskap**

En Bestseller

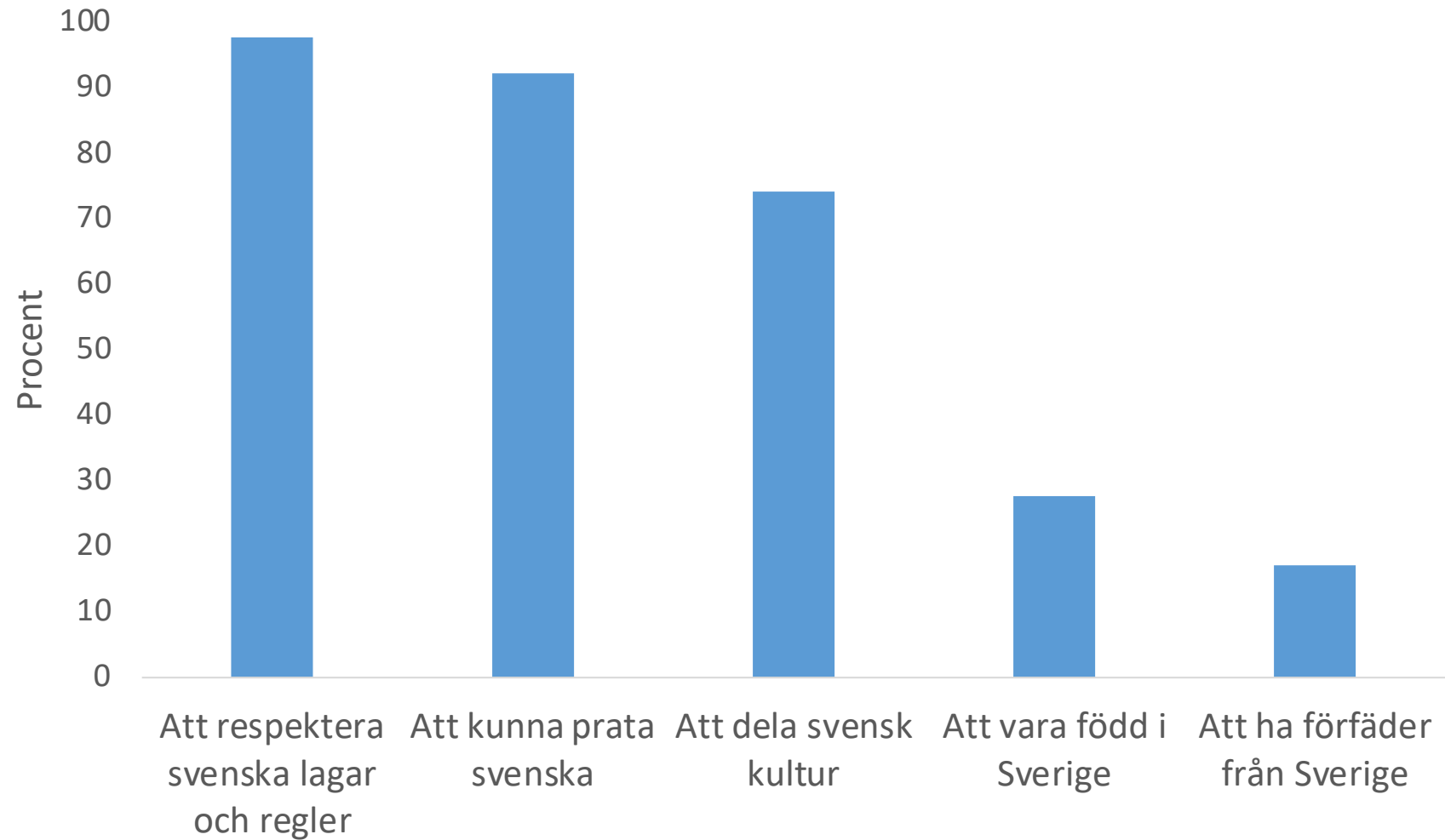
**Värner Rydén
1923-1959**

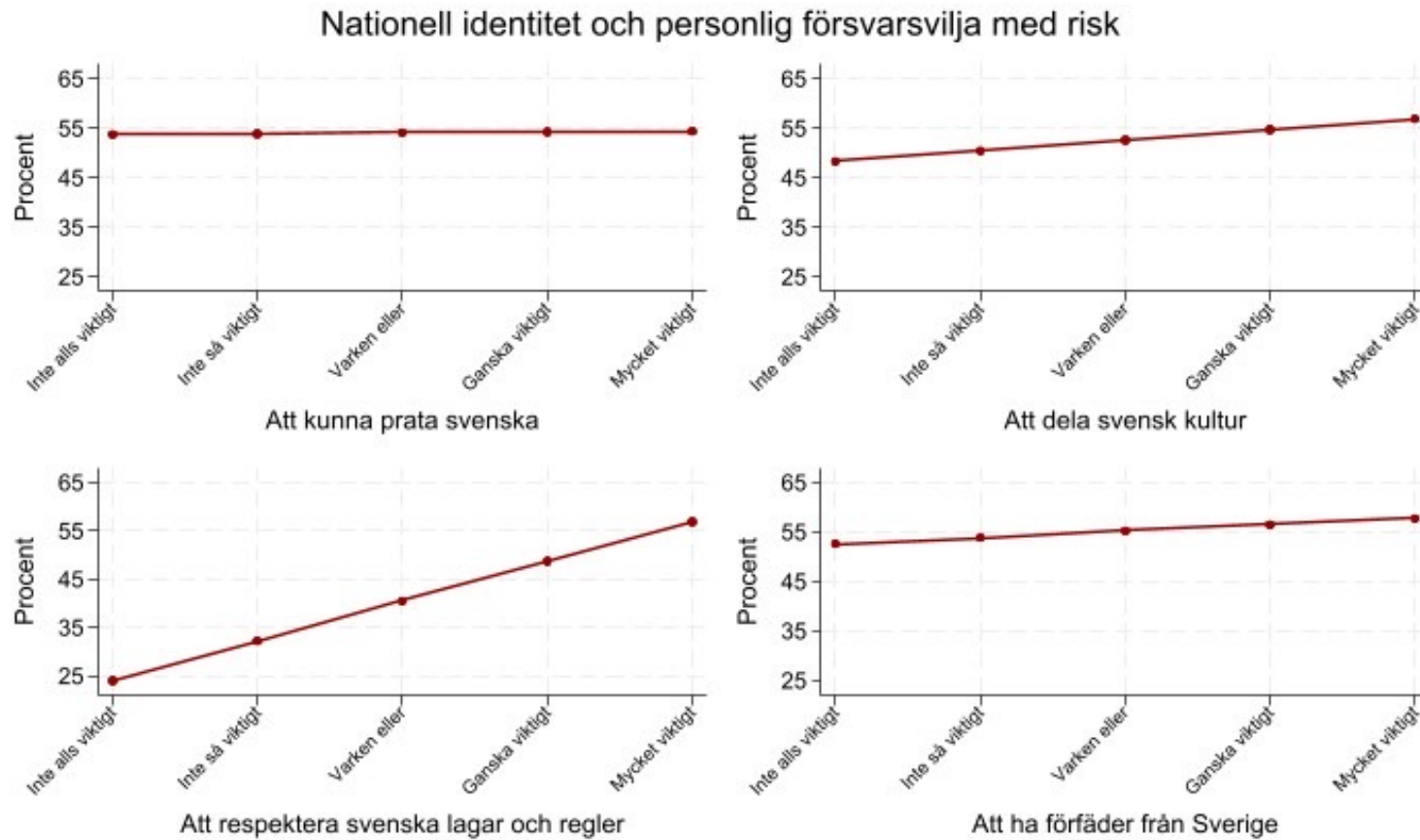
Från Torgny Lagman till Folkhemmet Socialdemokraternas nationella vändning

Vad som är viktigt för att räknas som svensk

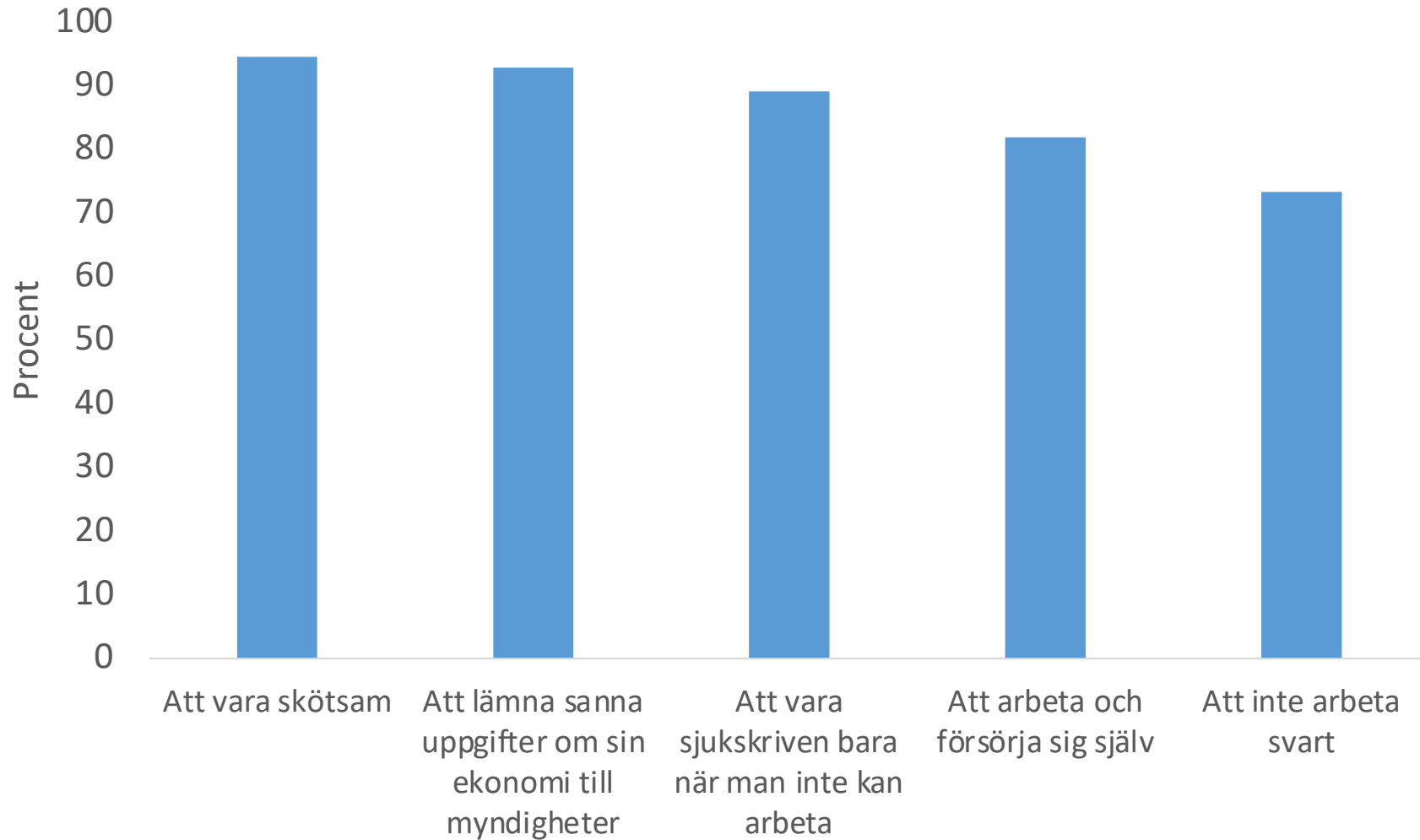
Nationell identitet och personlig försvarsvilja med risk

Den skötsamme arbetaren: Skyldigheter och rättigheter i balans

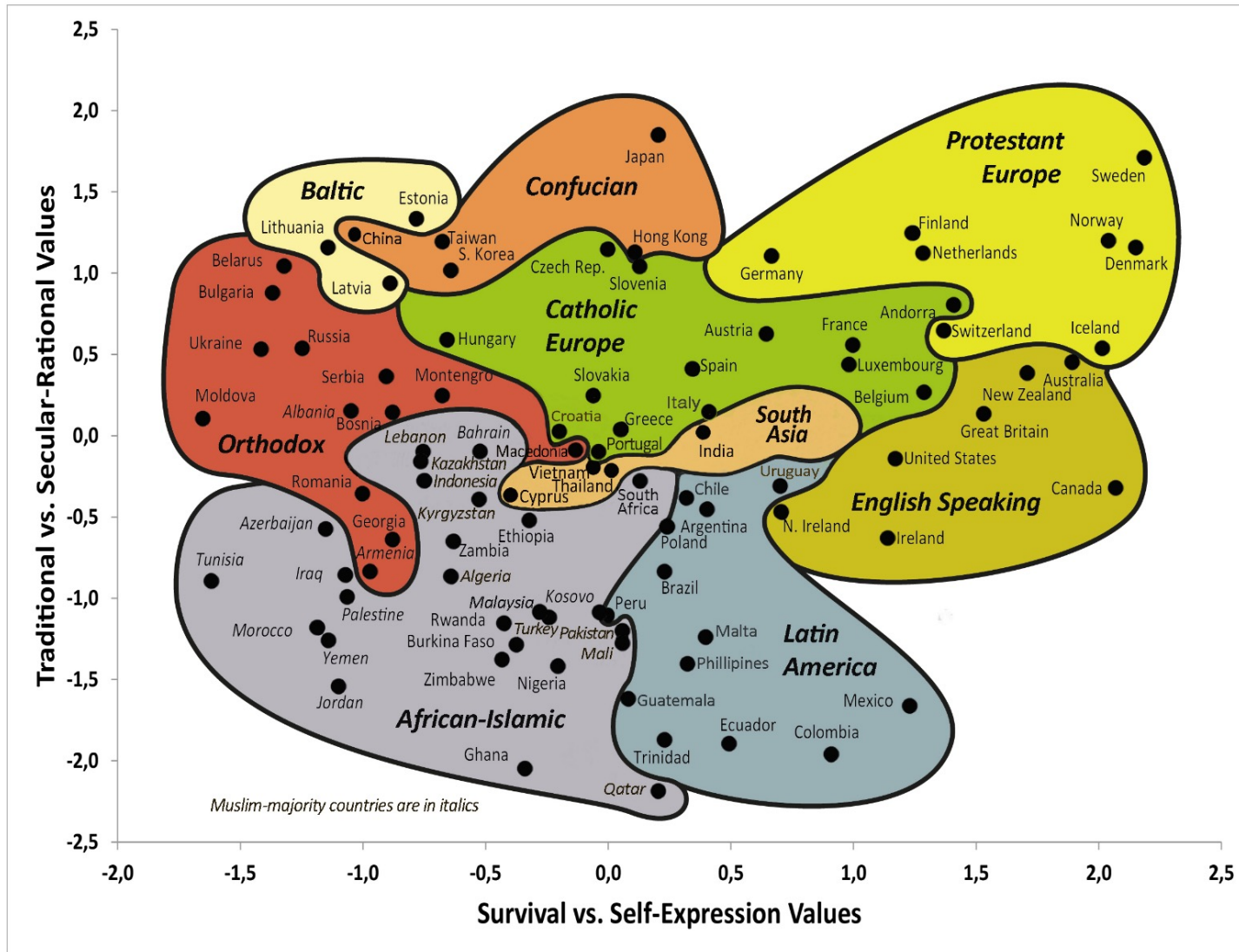

Synen på vad som är viktigt för att uppfatta någon som pålitlig

Landet Annorlunda

Alla kulturer är inte lika

Fas 2:
Uppbrottet från den historiska kanon
Svensk nationell identitet i förändring

A: Skolreformerna 1962

B: Modernism

C: Internationalism

D: Multikulturalism

A: Från folkskola till grundskola

Från Bildning och Kunskap till ”Progressiv” Pedagogik

Från Medborgarkunskap till Mänskliga Rättigheter

Från Historia till Samhällskunskap

B: Världens modernaste land

“The Prototypical Modern Society”

“The Progress Machine”

David Jenkins, 1969

“The Prototypical Modern Society”

Richard F. Tomasson, 1970

“The New Totalitarians”

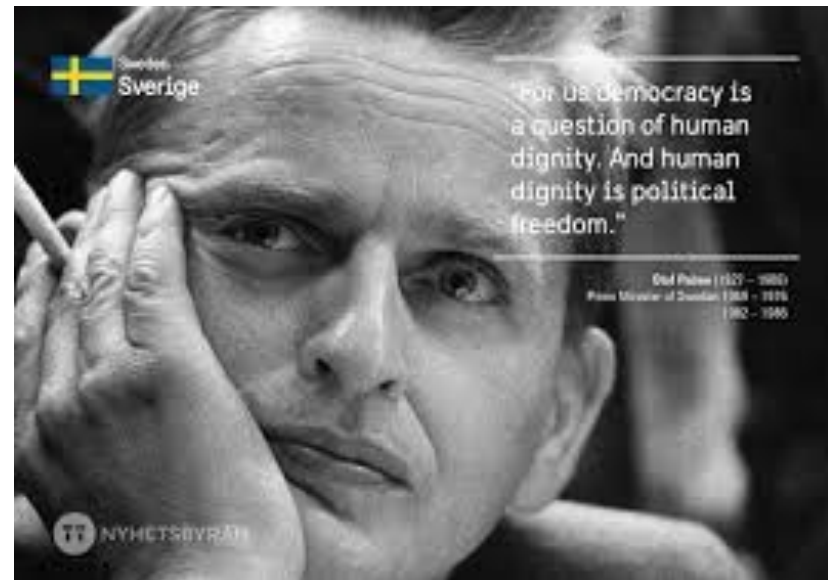
Huntford, Roland, 1971

“The Second New Nation”

Arne Ruth, 1984

C: Internationalismen

Sverige som moralisk stormakt: FN, Tredje Världen, SIDA

Folkhem kontra Moralisk Stormakt

**Två rättighetslogiker, två solidaritets ideal, två svenska modeller
Dubbel bokföring**

Folkhemmet

Medborgarskap

**Arbete, skatt, rättigheter
Gör din plikt, kräv din rätt**

**Reciprocitet, villkorad altruism
Välfärdsstaten som försäkringbolag**

Nationalstat och gränser

Demokrati och politik

Skatt, budget, rättigheter

Den moraliska stormakten

Mänskliga rättigheter

**Inneboende värden och
universella rättigheter**

**Villkorlös altruism
Global välgörenhetsstat**

Globalt civilsamhälle och gränslöshet

Juridik och domstolar

**Konventioner frikopplade från
budget- och kostnadshänsyn**

D: Invandring och multikulturalism

Invandringspolitikens logikskifte

Från arbetskraftsinvandring Till flyktinginvandring

Från AMS till MR

Från medborgaruniversalism till multikulturalism

Från inkludering till separatism

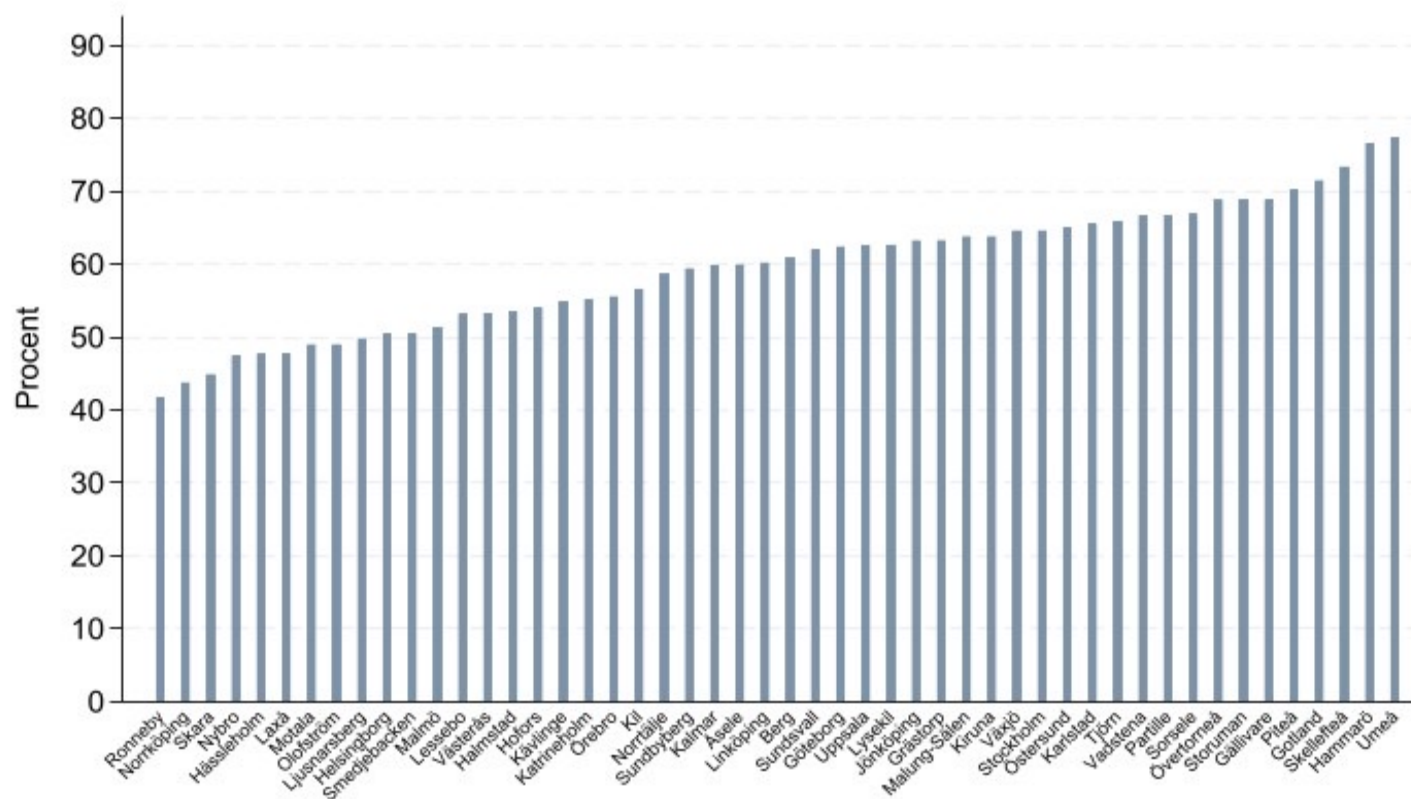
Fas 3: Konsekvenserna

Tillits- och trygghetskris

Splittring och separatism

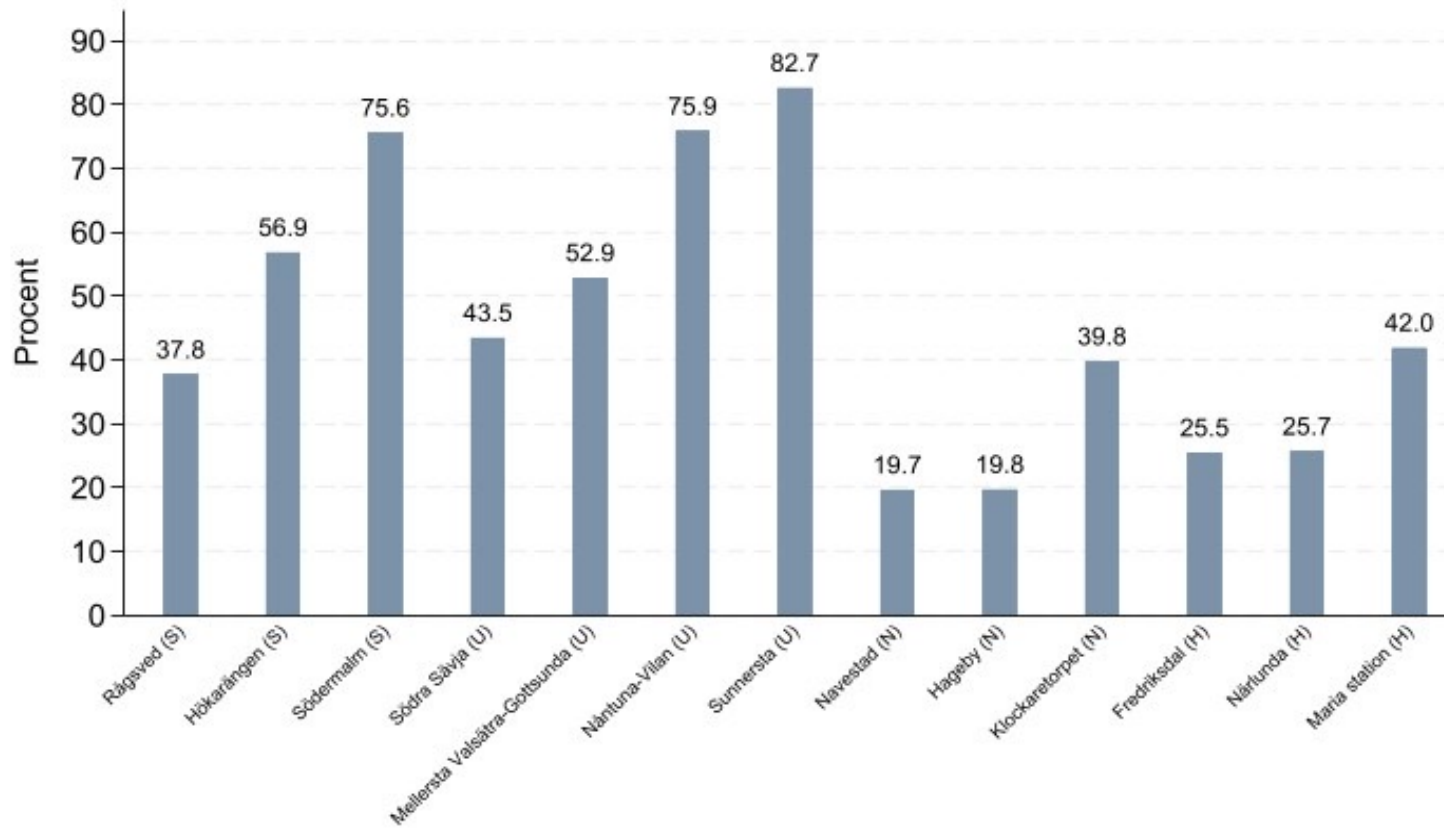
Det splittrade Sverige (1)

Generell tillit- andelen som litar på de flesta 2024

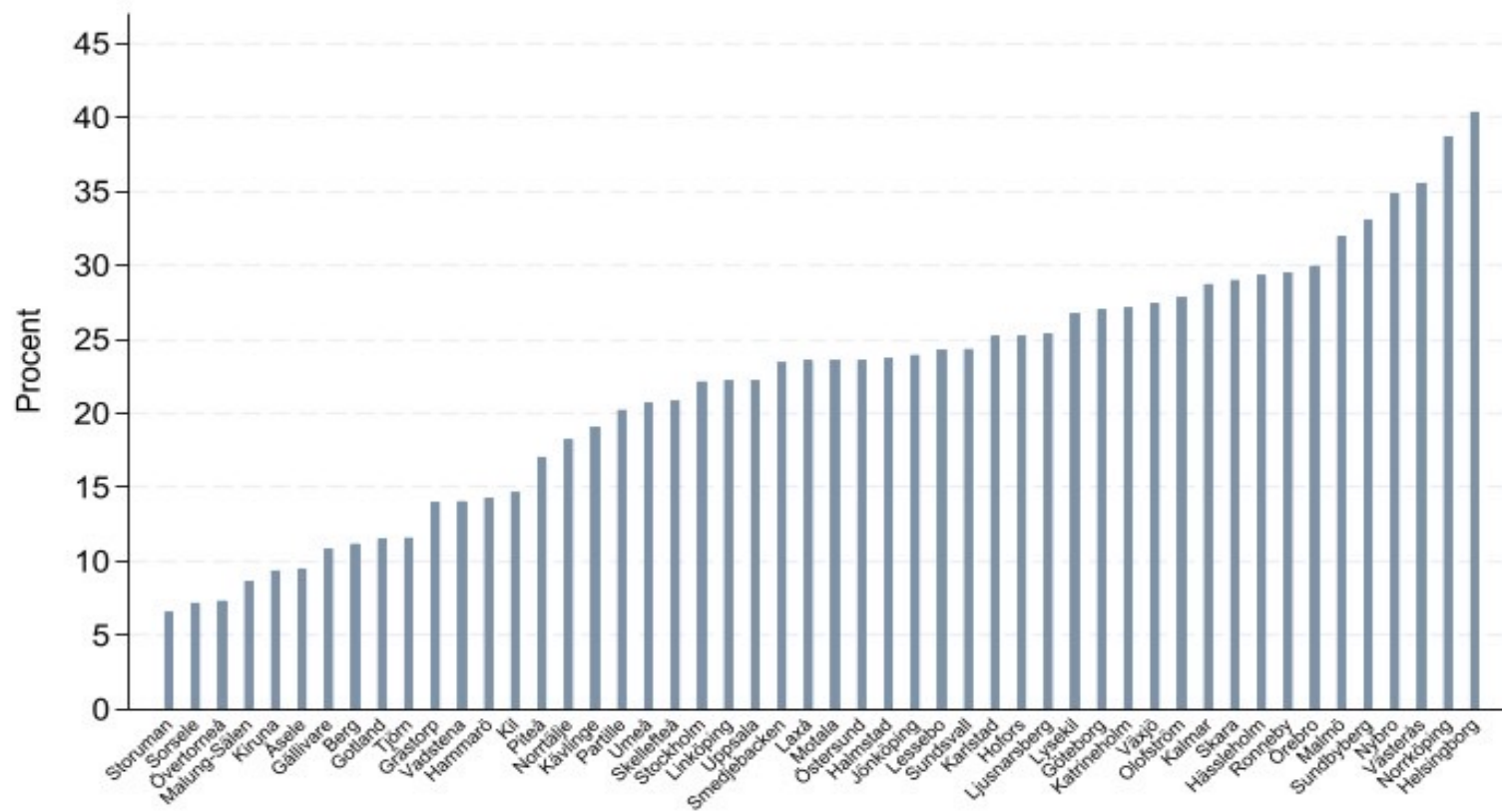
Generell tillit, stadsdelar

Stockholm, Uppsala, Norrköping och Helsingborg

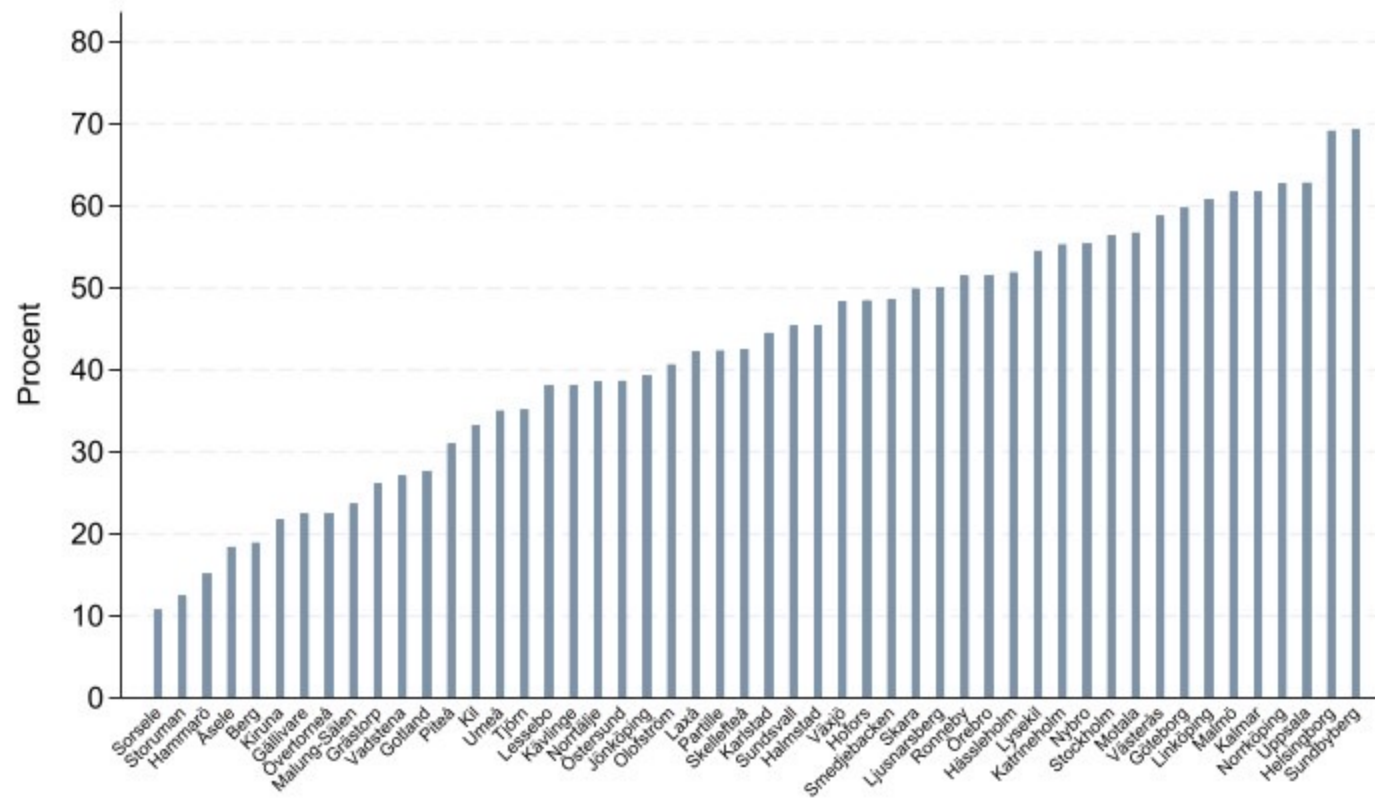

Det splittrade Sverige (2)

Andelen som känner sig (o)trygga kvällstid 2024

Oro för gängkriminalitet 2024

Står vi inför en tillitskris i Sverige? Levererar staten?

Arbetslöshet

Analfabetism

Ojämlighet

Invandring, Mångfald, Integration

Segregering och separatism:

Skolor och bostadsområden

De integrerande institutionernas svaghet

Värnplikten

Skolan

Medievärlden

Fas 4: Folkhemmet 2.0?

Dags för en ny kulturkanon för Sverige?

Bildning – Gemenskap – Inkludering

Uppfostrans återkomst i skola och SFI

En demokratisk nationalism

Alla barn och nyanländas rätt till det gemensamma kulturella kapitalet

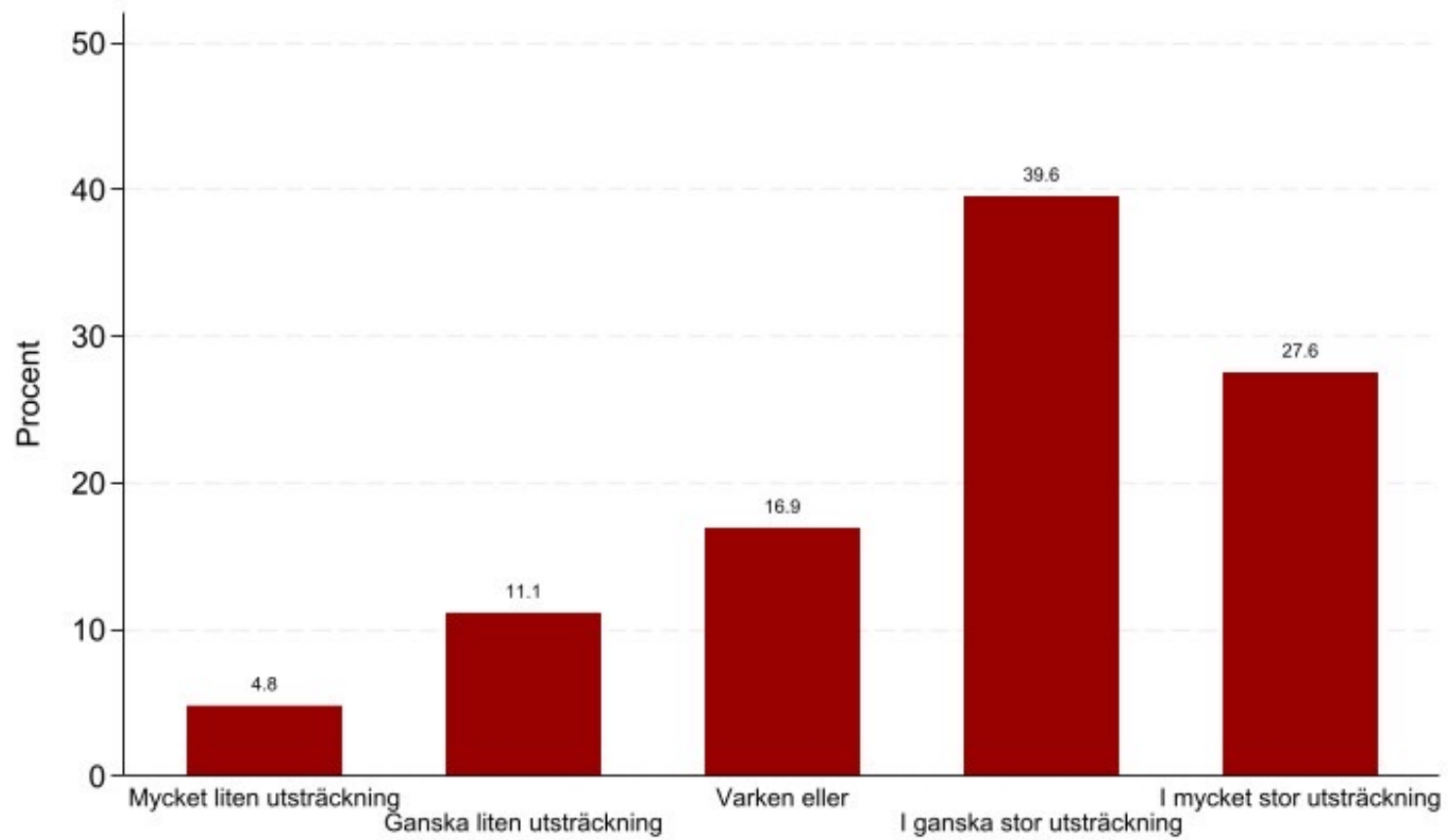
Ett omtänk kring integration och mångfald

Bas kontra överbyggnad:

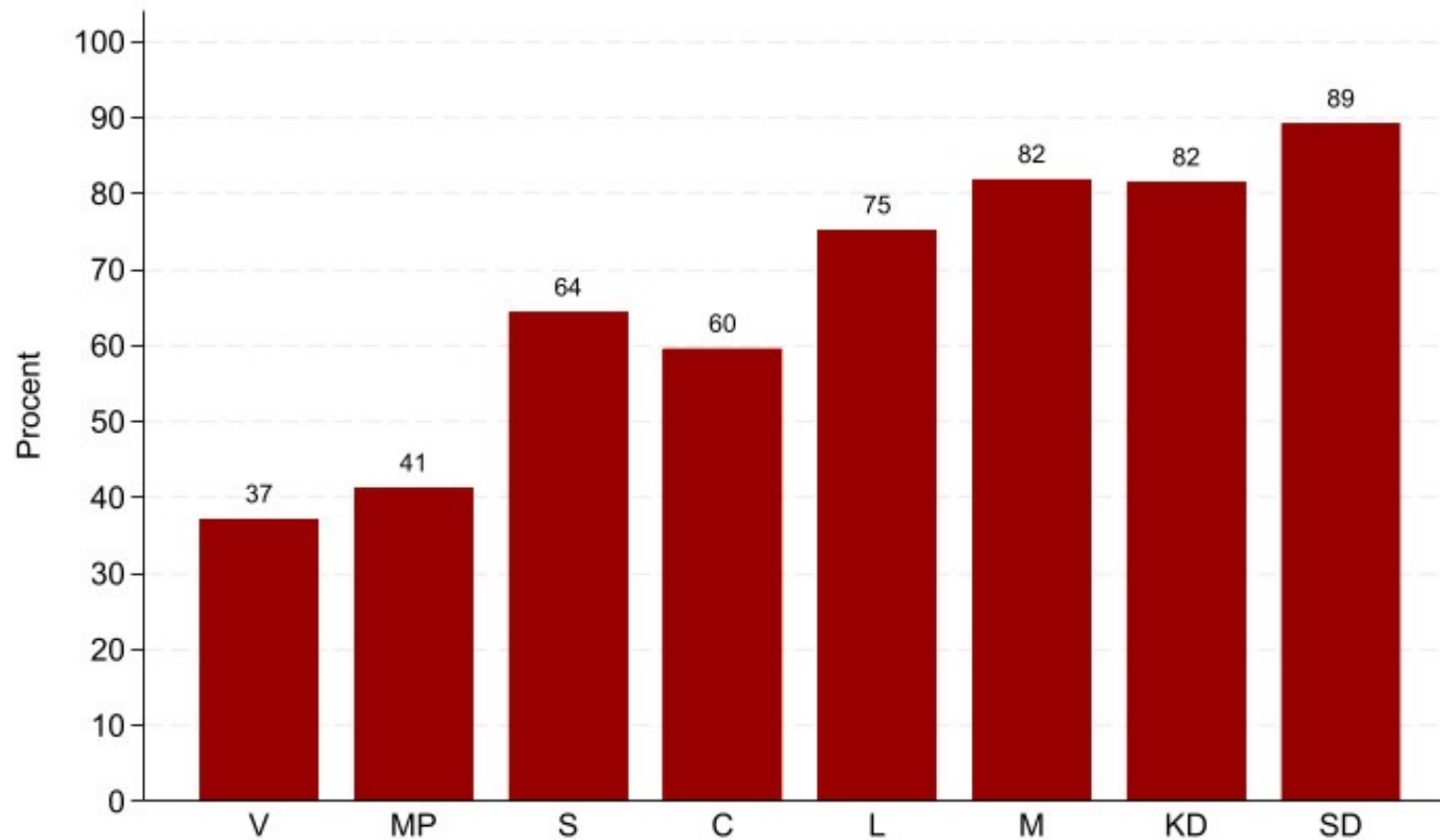
a. Individen i relation till stat, lag och rätt: Assimilering/gemenskap

b: Individen i det frivilliga samhället: Mångfald/pluralism

Stöd för assimilering i Sverige

Stöd för assimilering per partisympatier

Utredningen: En Kulturkanon för Sverige

Bildning, Gemenskap, Inkludering

**Det Breda Kulturbegreppet:
Konstarter och Samhälle**

Ordförande, Kansli, Kommitté, Expertgrupper

Folkets Kanon

Kulturbegrepp och kulturområden

A: Kultur i den snävare betydelsen av ”Kulturen”: Konstarterna

Litteratur, Bild och Form, Musik, Film och Scenkonst, Lärdom och Sakprosa

B: Det bredare kulturbegreppet: Samhället

Lag och Rätt, Ekonomi, Religion, Uppfinningar, Offentlighet

C: Det antropologiska kulturbegreppet: Vardagskulturen

Sedvänjor, idrott, spel, mat, lokal/regional kultur, med mera

Förslagen

En stiftelse skapas (med medel från allmänna arvsfonden)

Det frivilliga samhället

Digital portal

Fönster mot en bredare bildningsresa

Nätverk för kultur- och kulturarvsaktörer

Uppmuntra regionala och lokala kanon initiativ

Kanonutställning i samarbete med museer

Tillgängliggöra med tryckt publikation

Samarbeta med folkbildningsorganisationer

Utvärdering och revidering över tid

Skolans roll: Bildning som rättighet och skyldighet

Läromedel i skolan

Läromedel och läroplaner

Samhällsorientering för nyanlända

Interimförslag

Diskussionsfrågor

Varför det breda kulturbegreppet

Varför det historiska perspektivet

Varför 50-årsgränsen

Varför gemenskap

Varför uppfostran

Varför nationalism

Varför är invandrare och arbetare mest entusiastiska

Varför är kultureliten negativ och ängslig

Vad står på spel nu

Expertgrupperna

Samhälle

Hans-Gunnar Axberger

Katarina Barrling

Daniel Waldenström

Henrik Berggren

Bengt Kristensson Ugglå

Inga-Britt Ahlenius

Konstarter

Svante Nordin

Torsten Pettersson

Mattias Lundberg

Karin Sidén

Björn Linnell

Karin Heland

Folkets kanon

Lanserades 27 januari 2025

<https://www.kulturkanon.se/>

Kring 10.000 förslag

Regionala och tematiska specialkanon

Betänkandets struktur

Inledning:

Varför en kanon? Vad står på spel? Varför nu?

Historisk överblick (Sverige)

Jämförande överblick (andra länder):

Danmark, Nederländerna, Frankrike, Lettland, USA, m fl

Förslagen från Kommitté och Expertgrupper

Förslagen från Folkets Kanon

Förslag på implementering och tillgängliggörande